

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työsopimuslain, merityösopimuslain ja yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain 51 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työsopimuslain, merityösopimuslain ja yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain 51 §:n väliaikaisesta muuttamisesta (HE 26/2020 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Tarja Kröger, työ- ja elinkeinoministeriö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Uudenmaan TE-toimisto
- Kansaneläkelaitos
- Akava ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- STTK ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Suomen Yrittäjät ry
- Työttömien Keskusjärjestö ry
- professori Olli Mäenpää
- professori Tuomas Ojanen
- oikeustieteen tohtori Jaana Paanetoja

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan väliaikaisesti muutettavaksi työsopimuslakia, merityösopimuslakia ja yhteistoiminnasta yrityksissä annettua lakia. Esityksen mukaan työntekijän lomautusta edeltävää lomautusilmoitusaikaa lyhennettäisiin 14 päivästä viiteen päivään. Samoin lyhennettäisiin lomautusta koskevien yhteistoimintaneuvotteluiden kestoaikaa nykyisestä kuudesta viikosta tai

Valiokunnan mietintö TyVM 2/2020 vp

14 päivästä viiteen päivään. Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että työnantajalla olisi oikeus jatkossa lomauttaa määräaikaisessa työsuhteessa työskentelevä työntekijä samoilla edellytyksillä kuin työntekijä, jolla on toistaiseksi voimassa oleva työsopimus. Koeaikaa koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että työsopimus voitaisiin koeaikana purkaa myös taloudellisella tai tuotannollisella perusteella.

Esityksen tavoitteena on luoda edellytykset sille, että työnantajat voivat sopeuttaa toimintaansa nykyistä nopeammin koronavirusepidemiasta aiheutuvaan äkilliseen ja voimakkaaseen tuotteiden ja palveluiden kysynnän heikentymiseen.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian ja ne ovat voimassa 30.6.2020 saakka.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Kiinassa käynnistyi vuoden 2020 alussa uuden koronaviruksen aiheuttama COVID-19-tartuntatauti-epidemia. Tauti levisi nopeasti Kiinan ulkopuolelle. Valtioneuvosto totesi 16.3.2020 yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi.

Koronavirusepidemia ja sen rajoittamistoimet ovat johtaneet tilanteeseen, jossa yritysten taloudelliset toimintaedellytykset ja näin ollen myös työn tarjoamisen edellytykset ovat heikentyneet voimakkaasti lyhyessä ajassa. Tästä syystä yritysten on ollut välttämätöntä ryhtyä sopeuttamaan toimintaansa. Lomautusilmoitusten määrä on kasvanut nopeasti maaliskuun alkupuoliskolta lähtien, ja osa yrityksistä on joutunut turvautumaan lomautusten sijasta myös irtisanomisiin.

Työmarkkinakeskusjärjestöt EK ry, KT Kuntatyönantajat, SAK ry, STTK ry ja Akava ry tekivät 18.3.2020 esityksen hallitukselle toimenpiteistä yritystoiminnan, työllisyyden ja toimeentulon turvaamiseksi koronaviruksen aiheuttamassa talouden kriisissä. Järjestöjen mukaan koronavirusepidemian seurauksena Suomen talous on ajautunut tilanteeseen, joka vaarantaa yritystoiminnan edellytykset, työllisyyden ja ihmisten toimeentulon. Käsittelyssä olevalla esityksellä helpotetaan yritysten sopeutumista koronavirusepidemian aiheuttamiin työvoimatarpeen muutoksiin pääosin työmarkkinajärjestöjen esittämällä tavalla.

Ehdotettuja muutoksia sovelletaan yksityisellä sektorilla. Lain soveltamisen ulkopuolelle jäävät työsuhteet, joissa työnantajana on valtio, kunta, kuntayhtymä, Kansaneläkelaitos, evankelis-luterilainen kirkko, ortodoksinen kirkko tai Ahvenanmaan maakuntahallitus.

Yritysten sopeutumista koronavirusepidemian aiheuttamaan työvoimatarpeen muutokseen helpotetaan lyhentämällä lomautusilmoitusaikaa ja yhteistoimintalaissa säädettyä neuvotteluaikaa, mahdollistamalla määräaikaisen työntekijän lomauttaminen sekä koeaikapurku tuotannollisin tai taloudellisin perustein. Irtisanomisten arvioidaan myös lisääntyvän, minkä vuoksi takaisinottoaikaa ehdotetaan pidennettäväksi yhdeksään kuukauteen.

Valiokunnan mietintö TyVM 2/2020 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää ehdotettuja väliaikaisia muutoksia tarpeellisina ja tärkeinä ja puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina seuraavin huomioin.

Suhde työehtosopimukseen

Esityksellä ei puututa työnantaja- ja työntekijäliittojen sopimuskompetenssiin. Lomautusilmoitusajasta, yhteistoimintalain neuvotteluajasta ja takaisinottovelvollisuudesta saa edelleen sopia laista poiketen valtakunnallisten työnantaja- ja työntekijäliittojen välisellä työehtosopimuksella. Työsuhteessa sovellettavalla työehtosopimuksella on siten etusija lain säännökseen verrattuna. Työnantaja- ja työntekijäliitot ovat kuitenkin tehneet lakiehdotusta vastaavia muutoksia työehtosopimukseen. Näitä työehtosopimuksia sovelletaan myös järjestäytymättömissä yrityksissä, jos työehtosopimus on vahvistettu yleissitovaksi.

Ehdotetut muutokset eivät lukuisista työehtosopimusten muutoksista huolimatta koske kaikkia yrityksiä eikä työntekijöitä. Valiokunta ei pidä tätä tarkoituksenmukaisena, mutta katsoo, että työehtosopimusautonomiaan ei tässä yhteydessä ole perusteltua puuttua.

Koeaikapurku

Työsopimus saadaan esityksen mukaan purkaa koeaikana myös 7 luvun 3 §:ssä tarkoitettulla taloudellisella tai tuotannollisella perusteella. Esityksen perustelujen mukaan oikeutta työsopimuksen purkamiseen ei kuitenkaan ole, jos työntekijä on sijoitettavissa tai koulutettavissa toisiin tehtäviin 7 luvun 4 §:ssä säädetyllä tavalla. Valiokunta toteaa selkeyden vuoksi, että 7 luvun 3 ja 4 §:ää luetaan yhdessä, eikä pykäliin siltä osin ehdoteta muutosta.

Valiokunta korostaa, että työntekijälle, jonka työsuhde puretaan koeaikana tuotannollisilla ja taloudellisilla syillä, tulee antaa koeaikapurun peruste tiedoksi kirjallisesti. Koeaikapurun perusteella saattaa olla merkitystä irtisanotun työntekijän uudelleen työllistymiseen.

Lomautusilmoitus

Siirtymäsäännöksen mukaan työnantaja, joka on ilmoittanut työntekijälle lomauttamisesta ennen tässä ehdotetun lain voimaantuloa, saa väliaikaisen lain voimassa ollessa lomauttaa työntekijän, kun ilmoituksesta on kulunut vähintään viisi päivää. Työnantajan on kuitenkin ilmoitettava työntekijälle lomautusilmoitusajan lyhentämisestä viimeistään lomautuksen alkamista edeltävänä päivänä. Valiokunta pitää lomauttamisesta ilmoittamista viimeistään edellisenä päivänä ongelmallisena ajan lyhyiden vuoksi.

Valiokunta korostaa, että lomauttamisesta on ilmoitettava työntekijälle henkilökohtaisesti eli on varmistettava, että hän saa tiedon lomautuksen alkamisajankohdasta.

Tiedotus

Ehdotettu väliaikainen laki tulee voimaan nopealla aikataululla, ja sillä on merkittävä vaikutus yrityksiin ja lomautettaviin työntekijöihin. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että lakiehdotuksen säännöksistä ja niiden vaikutuksista tiedotetaan tehokkaasti.

Valiokunnan mietintö TyVM 2/2020 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 26/2020 vp sisältyvät 1.—3. lakiehdotuksen.

Helsingissä 27.3.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anna Kontula vas
varapuheenjohtaja Katja Taimela sd
jäsen Kim Berg sd
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Antti Kurvinen kesk
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Niina Malm sd
jäsen Anders Norrback r
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Arto Satonen kok
jäsen Riikka Slunga-Poutsalo ps
jäsen Sofia Virta vihr
varajäsen Hussein al-Tae sd
varajäsen Noora Koponen vihr
varajäsen Matias Martinen kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjaana Kinnunen

Valiokunnan mietintö TyVM 2/2020 vp
Vastalause

VASTALAUSE

Perustelut

Koronavirusepidemia on vaikuttanut merkittävästi suomalaiseen yhteiskuntaan. Valtioneuvosto on yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa todennut maassa vallitsevan poikkeusolot. Poikkeusolojen perusteella valtioneuvosto on ottanut käyttöön valmiuslain mukaisia toimivaltuuksia, joiden tarkoituksena on pyrkiä hillitsemään epidemiaa ja turvaamaan kansalaisten perusoikeutta terveyteen ja elämään.

Epidemia on johtanut laajoihin taloudellisiin ja tuotannollisiin vaikeuksiin yrityssectällä. Laajoista lomautuksista on jo ilmoitettu, minkä lisäksi ravitsemisliikkeitä koskevat rajoitustoimet ajavat entisestään toimijoita yhä ahtaammalle. Tavoitteena tulee olla, että yritykset saavat mahdollisimman joustavat keinot käyttöönsä, jotta laajoilta irtisanomisaalloilta pystyttäisiin välttämään ja yritystoimintaa jatkamaan myös kriisin laannuttua.

Nyt ehdotetuilla muutoksilla työsopimuslakiin, merityösopimuslakiin ja lakiin yhteistoiminnasta yrityksissä on tarkoituksena toteuttaa väliaikaiset muutokset työlainsäädäntöön, millä pyritään helpottamaan yritysten tilannetta.

Hallituksen antaman informaation perusteella mahdollisuuden väliaikaiseen lomautusilmoitusajan lyhentämiseen viiteen päivään piti koskea kaikkia työnantajia. Käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen perusteella oikeudesta lyhyempään ilmoitusaikaan voitaisiin kuitenkin poiketa työehtosopimuksilla. Tämä asettaa niin työntekijät kuin työnantajatkin eriarvoiseen asemaan keskenään.

Hallituksen esityksessä ei ole esitetty muutoksia työsopimuslain (55/2001) 13 luvun 7 §:ssä oleviin säädöksiin, joissa määritellään työehtosopimuksilla poikkeaminen lain määräyksistä. On kuitenkin selvää, että maan ollessa poikkeusoloissa voidaan katsoa tilanteen olevan välttämätön ja oikeasuhtainen sen osalta, että myös tähän pykälään voidaan tehdä väliaikainen muutos. Työsopimuslain 13 luvun 7 §:ää on muutettava niin, että siinä 1 momentissa 8 kohdassa mainittu poikkeaminen työehtosopimuksella ei kuitenkaan mahdollista sopimista yli viittä päivää pidemmästä lomautusilmoitusajasta.

Katsomme, että vallitsevissa olosuhteissa on otettava käyttöön kaikki toimet, joilla voidaan turvata työpaikkojen säilyminen. Tämä edellyttää, että lailla säädettävät joustot koskevat jokaista työnantajaa toimialasta riippumatta.

Tällä hetkellä ongelmana on, että vaikka osa järjestöistä on saanut jo työehtosopimukseen muutokset viiden päivän lomautusilmoitusajasta, tämä ei kosketa vielä kaikkia. Vallitsevassa tilanteessa ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, että eri aloilla joudutaan odottamaan neuvotteluiden lopputuloksen mahdollista saavuttamista. Ei myöskään ole täyttä varmuutta, että kaikki tulisivat asiasta yhteisymmärrykseen ja päätyisivät muuttamaan työehtosopimuksia lakimuutosta vastaavasti.

**Valiokunnan mietintö TyVM 2/2020 vp
Vastalause**

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että 3. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana ja

että 1. ja 2. lakiehdotus hyväksytään muutettuina (*Vastalauseen muutosehdotukset*).

Vastalauseen muutosehdotukset

1.

Laki

työsopimuslain väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan väliaikaisesti työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 4 §, 5 luvun 2 ja 4 §, 6 luvun 6 § ja 13 luvun 7 §, sellaisina kuin niistä ovat, 1 luvun 4 § laissa 1448/2016, 5 luvun 4 § laissa 204/2017, 6 luvun 6 § laissa 1448/2016 ja 13 luvun 7 § laissa 1467/2016, seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

4 §

(Kuten TyVM)

5 luku

Lomauttaminen

2 ja 4 §

(Kuten TyVM)

**Valiokunnan mietintö TyVM 2/2020 vp
Vastalause**

6 luku

Yleiset säännökset työsopimuksen päättämisestä

6 §

(Kuten TyVM)

13 luku (Uusi)

Erinäisiä säännöksiä

7 §

Poikkeaminen työehtosopimuksella

Työnantajien ja työntekijöiden valtakunnallisilla yhdistyksillä on 6 §:ssä säädetyistä poiketen oikeus sopia siitä, mitä säädetään:

- 1) 1 luvun 5 §:ssä työsuhteen kestosta riippuvista työsuhde-etuuksista;
- 2) 1 luvun 11 §:n 3 momentissa tarkoitettua neuvotteluvollisuudesta;
- 3) 2 luvun 5 §:ssä työnantajan velvollisuudesta tarjota työtä osa-aikatyöntekijälle;
- 4) 2 luvun 11 §:ssä sairausajan palkasta;
- 5) 2 luvun 13 §:ssä palkanmaksuajasta ja -kaudesta;
- 6) 5 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa ja 2 momentissa tarkoitettua lomauttamisen perusteista, ei kuitenkaan 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua lomautuksen enimmäisajan pidentämisestä;
- 7) 5 luvun 3 §:ssä ennakkoselvityksestä ja työntekijän kuulemisesta;
- 8) 5 luvun 4 §:ssä lomautusilmoituksesta, **ei kuitenkaan viittä päivää pidemmästä lomautusilmoitusajasta;**
- 9) 5 luvun 7 §:n 2 momentissa työnantajan oikeudesta vähentää lomautusilmoitusajan palkka irtisanomisajan palkasta;
- 10) 6 luvun 4 a §:ssä korvattavan ansionmenetyksen määräytymisperusteesta;
- 11) 6 luvun 6 §:ssä työntekijän takaisin ottamisesta;
- 12) 7 luvun 4 §:ssä työn tarjoamisvelvollisuuden alueellisesta laajuudesta;
- 13) 7 luvun 13 §:ssä irtisanotun työntekijän oikeudesta työllistymistä edistävään valmennukseen tai koulutukseen;
- 14) 9 luvussa työsopimuksen päättämismenettelystä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____ ja on voimassa 31 heinäkuuta 2020.

Valiokunnan mietintö TyVM 2/2020 vp
Vastalause

2.

Laki

merityösopimuslain väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan väliaikaisesti merityösopimuslain (756/2011) 1 luvun 5 §, 6 luvun 2 ja 4 §, 7 luvun 9 § ja 13 luvun 9 §, sellaisina kuin niistä ovat, 1 luvun 5 § laissa 1449/2016, 6 luvun 4 § laissa 205/2017, 7 luvun 9 § laissa 390/2017 ja 13 luvun 9 § laissa 1468/2016, seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

5 §

(Kuten TyVM)

6 luku

Lomauttaminen

2 ja 4 §

(Kuten TyVM)

7 luku

Yleiset säännökset työsopimuksen päättämisestä

9 §

(Kuten TyVM)

Valiokunnan mietintö TyVM 2/2020 vp
Vastalause

13 luku (Uusi)

Erinäisiä säännöksiä

9 §

Poikkeaminen työehtosopimuksella

Työnantajien ja työntekijöiden valtakunnallisilla yhdistyksillä on 8 §:ssä säädetystä poiketen oikeus sopia siitä, mitä säädetään:

- 1) 1 luvun 4 §:ssä määräaikaisen työsopimuksen solmimisedellytyksistä;
- 2) 1 luvun 6 §:ssä työsuhteen kestosta riippuvista työsuhde-eduista;
- 3) 2 luvun 4 §:ssä työnantajan velvollisuudesta tarjota työtä osa-aikatyöntekijälle;
- 4) 2 luvun 10 §:ssä sairausajan palkasta;
- 5) 2 luvun 17 §:ssä palkanmaksuajasta ja -kaudesta;
- 6) 3 luvun 1 §:n 2 momentissa vapaista kotimatkoista lomautuksen yhteydessä;
- 7) 6 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa ja 2 momentissa tarkoitetun lomauttamisen perusteista, ei kuitenkaan pidentää 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua lomautuksen enimmäisaikaa ja rajoittaa 8 luvun 4 §:ssä säädettyä työn tarjoamisvelvollisuuden alueellista laajuutta;
- 8) 6 luvun 3 §:ssä ennakkoselvityksestä ja työntekijän kuulemisesta;
- 9) 6 luvun 4 §:ssä lomautusilmoituksesta, ei kuitenkaan viittä päivää pidemmästä lomautusilmoitusajasta;
- 10) 6 luvun 7 §:n 2 momentissa työnantajan oikeudesta vähentää lomautusilmoitusajan palkka irtisanomisajan palkasta;
- 11) 7 luvun 9 §:ssä työntekijän takaisin ottamisesta;
- 12) 8 luvun 11 §:ssä irtisanotun työntekijän oikeudesta työllistymistä edistävään valmennukseen tai koulutukseen;
- 13) 10 luvussa työsopimuksen päättämismenettelystä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 heinäkuuta 2020.

Helsingissä 27.3.2020

Arto Satonen kok
Matias Marttinen kok